

Sinuga

Eesti Puuetega Inimeste Koda

Märts 2009

**Tantsutähed
aitavad lapsi**

**Eesti ja Gruusia
koostöö**

**Tsirkus
kui teraapia**

ISSN 1736-826X

9 771736 826004

EVELIN ILVES

3 Võimalus aidata

AULI LÕOKE

4 Tantsutähed tantsivad liikumispuudega laste heaks

6 Kuulmispuudega inimesed said suitsuandurid

MIHKEL AITSAM

7 Eesti (Füüsiliste Puuetega) Invaliidide Ühingu asutamine

10 Rahvateater loeb pimedatele ette

KAIRIT NUMA

11 Projekt „Kogukonnas elamise teenuse kvaliteedi tõstmine Eestis”

MEELIS JOOST

14 Eesti–Gruusia koostöö — anname abikäe või õpime vastastikku?

TIIA SIHVER

17 Liiklusõnnetuse tagajärjel liikumispuude saanud ohvrite pereliikmete psühhosotsiaalne toetamine

22 Paadiõnnetusest taastunud Pistorius võistleb mais Manchesteris

INNA GROZDOVA

23 Jõulupäike

UNO TAIMLA

24 Vabariiklike ühingute, seltside ja liitude kokkutulekust

AIN KLAASSEN

26 Tsirkus kui teraapia

SILLE VARBLANE

30 Tangu–kartulipuder ehk mulgi puder

JUHAN NURME

33 Päästa igatsus valla

35 Keldristuudio kunstnike tööd Sinugas

ESIKAANEL

Tiit Jalakas,
“Kompositsioon”
(segatehnika)

TAGAKAANEL

Üleval: Riina Mahlapuu,
“Meri ja mets” (akrüül)
All: Katrin Voll,
“Vana puu” (õlipastell)

TOIMETUS

Toompuiestee 10
10137 Tallinn
epikoda@epikoda.ee
Tel 661 6629

Peatoimetaja
Eha Leppik, 5543180,
eha.leppik@mail.ee

Toimetaja
Aive Sarjas, 5079962,
aivesarjas@hotmail.ee

Kujundus ja küljendus
Egon Erkmann /
Carp Stuudio

Toimetusel on õigus
kaastöid lühendada
ja toimetada.

Sinuga väljaandja on
MTÜ Eesti Puuetega
Inimeste Koda.

Sinuga ilmub 3–4 korda aastas.

www.epikoda.ee

Võimalus aidata

Armastan liikumist. Selle ilu ja mõju on minu meelest raske üle hinnata. Sestap usun end aduvat, mis on neilt inimestelt ära võetud, kes liikumise kõiki diapasooni kasutada ei saa. Praktiliselt ja igapäevast eluolu arvestades on liikumispuudega inimestel palju keerulisem olla tava kodanik — käia poes või politseis, minna linnaametniku jutule või lihtsalt teatrisse. See ongi riigi kõige tähtsam ülesanne — tagada kõigile inimestele võrdsed võimalused.

Muidugi, ükski riik pole kõikvõimas. Ja mida õhem kultuurikiht või lühem eluiga on ühel riigil, seda vähem märkab ta abivajajaid. Riik kas ei näe, ei leia vahendeid või pole tal teadmist, mida on vaja teha. Ants Leemets ütles Eesti Liikumispuudega Inimeste Liidu tänuüritusel Aasta Tegu 2008: „Kui viis aastat tagasi oli siin palju vähem rahvast ja mitte ühtegi kaamerat, siis täna me oleme nähtavad — vaadake, kui palju tähtsaid inimesi ja ajakirjanduse esindajaid on kohale tulnud!”

Tõsi ta on. Meedia abil on võimalik teha nii head kui halba. Kuid igal juhul on see tõhusaim võimalus endast teada anda, et pääseda kaaskodanike teadvusesse. Ideaalne, kui see õnnestub positiivse vaatenurga kaudu. Ja see on otsene viide saatele „Tantsud tähtedega”.

Mul pole lihtne puhta meelelahutussaatetega koostööd teha. Alati on arvajaid, et teema on liiga kerglane või keegi teenib selle abil liigselt raha. Leidub hulgi neidki, kes näevad tantsus vaid glamuuri ja suhterägistikke, unustades, et tegelikkuses on tegu kogu kehale väga ki korralikku väljakutset esitava spordialaga. Sport võib ju ka

ilus olla, ekraanilt me enamasti valatud higi, verd ja pisaraid ei näe. Kahtlemata tegelevad teatud mõttes eneseületusega kõik need tähed, kes kaamerate ees selle spordialaga tutvust teevad. Ja minu meelest tuleb neid selle eest tunnustada.

Loomulikult müüb seesama meelelahutusmeedia eelkõige ekraanidel lahvatanud kirgi või äpardusi, aga ometi oli see suurepärane võimalus tuua ekraanile ka inimesed, kel endal on säärane võimalus vähemasti sel kujul ära võetud. Mul ei olnud raske Kanal 2-le kohe jah öelda, kui nad nõustusid minu tingimusega — tuua telepilti need lapsed, kes vajavad abi. Eks see nõudis omajagu pingutust teletöötajailtki, sest saate formaat on sisse ostetud ja muudatuste tegemine komplitseeritud. Aga tehtud need said ja nüüd me teame, usutavasti kõik need rohkem kui 300 000 saadet jälginud silmapaari, et liikumispuudega laps on samasugune laps nagu iga teinegi. Seda ta üle kõige ihkabki — olla nagu kõik teised. See algab sellest, et meie, need „kõik teised“ võtame neid just niisugustena — tavaliste lastena. Saate kõige olulisema sõnumi ütles välja 15-aastane Briti Tartes: „Ärge kartke, tulge julgesti meie juurde ja küsige, kas ma saan aidata?” Läbi raskuste tähtede poole — see oli tähetantsude ilus panus meie kõigi ühiskondlikku teadvusesse.

Aitäh!

EVELIN ILVES

*„Tantsud tähtedega“
heategevuspatroon*

Tantsutähed tantsivad liikumispuudega laste heaks

Kanal 2 menusaade „Tantsud tähtedega” toob juba kolmandat hooaega lisaks vaatamisrõõmule rõõmu ka liikumispuudega lastele ja nende peredele. Saate originaalformaad pärineb BBC-st ning saate kontseptsiooniga haakub heategevus — nimetamisväärne osa televaatajate telefonihääletusel kogunenud raha annetakse abivajajatele.

AULI LÖÖKE

Kanal 2 tegi Eesti Liikumispuudega Inimeste Liidule (ELIL) ettepaneku koostööks. Ühiselt otsustati sihtgrupiks valida liikumispuudega lapsed, kellele anneta da pool telefonihääletusel saadud tulust. Kuna koostöö on sujunud hästi, siis on telekanal meie liidu oma heategevuspartneriks valinud ka järgnevatel aastatel ja usaldanud meile annetuse jaotamisega seotud vastutusriika töö.

Tantsusaate patroon on teist aastat pr Evelin Ilves. Oma otsust põhjendas ta väga kena sõnumiga: “Kui inimesel on liikumine raskendatud, ei ole kuidagi vähenenud tema õigus pääseda ligi infole, asutustele, kultuurile, sõpradele. Nad vajavad selleks rohkem kui meie. Ja me tahame ja peame neid aita-

ma. Iga Eesti inimene võiks seada endale eesmärgiks teha iga päev kasvõi ühe pisikesse heateo — püüan ise selle juhtmõtte järgi elada ning seeläbi ka kaasmaalastele eeskujuks olla.”

Annetuse jagamist korraldab ELILi poolt moodustatud komisjon, kuhu kuuluvad liidu ning liikumispuudega laste vanemate esindajad. Komisjoni otsused kinnitab ELILi juhatus. Toetussumma läheb viimase sendini laste heaks, tööga seotud kulud kannab liit oma vahenditest. 2006. aastal, kui esimene tantsusaade eetrisse läks, arutasime läbi ja koostasime lastele tehtava annetuse jaotuspõhimõtted ja avalduse vormi, mis kehtisid ka eelmisel ja käesoleval aastal.

Toetuse jaotamise eesmärgiks seadsime lastele võimaluste loomise enda füüsi-

liseks ning vaimseks arendamiseks. Toetame tegevusi lapse kehalise arengu soodustamiseks — taastusravi, täiendavad rehabilitatsiooniteenused, ravituusikud jne. Samuti õppimisvõimaluste loomist, igapäevase elukeskkonna kohandamist, invatranspordi kasutamist, abivahendite ostmist või omaosaluse tasumist abivahendite muretsemisel, hobitegevust, puhkelaagrites ja huvialaringides osalemist — see loetelu pole kaugeltki ammendav.

Annetusest ei toeta me toitlustamist, riiete soetamist, eluasemekulude katmist jms, ega maksa rahalisi toetusi. Raudseks reegliks on, et teenuste ja asjade eest tasumine toimub ainult firmade või teenuse osutajate arvete alusel.

Toetust saavad taotleda kõik liikumispuudega lapsed ja noored kuni 18. eluaastani (samuti noored, kes õpivad gümnaasiumis ja on vanemad) puude raskusastmest sõltumata. Kuna toetus on personaalne, siis jäävad rahuldumata koolide ja teiste puudega lastega tegelevate

Saate „Tantsud tähtedega” heategevuspatroon Evelin Ilves (keskel).

asutuste taotlused.

Avalduse võib kirjutada liikumispuudega noor ise. Lapse eest esitab selle tavaliselt tema vanem või eestkostja. Kui on teada, et vanematel on erinevatel põhjustel raskusi avalduse kirjutamisega, võib taotluse teha sotsiaalhoolekandeametus või liikumispuudega inimesi ühendav mittetulundusühing.

Avalduses palume vanematel märkida, kas ollakse nõus lapse nime avalikustama meedias heategevust kajastavates materjalides.

Pärast avalduste esitamise tähtaja lõppu (31. jaanuar) vaatab komisjon esitatud taotlused läbi ja otsustab, keda toetatakse ja kui suureks kujuneb toetuse summa. Taotluste hindamise peamiseks kriteeriumiks on toetuse eraldamisest saadav kasu lapse nii füüsilisele kui ka vaimsele arengule. Toetuse saamisest/mittesaamisest teavitame taotlejat personaalselt.

Kuidas jõuab info toetuse saamise võimalusest pereni, kus kasvab liikumispuudega laps? Seda hõigatakse saatejuhtide poolt välja igas tantsusaates. Sellest aastast lisandus ka väike videoklipp, kus kirjas ELILi nimi — see annab telepublikule märku, kuhu küsimustega pöörduda. Konkreetne teavitustöö algab detsembris, kui saatesari läbi ja annetus liidu arveldusarvele laekunud.

Avalduse vorm koos juhiseiga on kättesaadav tavaliselt detsembrikuu teisest poolest ELILi kodulehel www.elil.ee. Teavitame võrgustike — nii oma ühingu kui maavalitsuste sotsiaal- ja tervishoiuosakondade kaudu. Viimastel on suur roll selles, et teave iga omavalitsuse sotsiaaltöötajani jõuaks. Sotsiaaltöötajatel omakorda selles, et nad tõepoolest võtaksid vaevaks oma piirkondade peresid teavitada, vajadusel vormid välja prindiks ja neid täita aitaksid. Eelmisel aastal saat-

sime info kõigile kohalikele lehtedele ja raadiojaamadele palvega seda kohalikus meedias kajastada.

Menusaate „Tantsud tähtedega” esimene hooaeg kogus liikumispuudega laste heaks 832 560 krooni. Tantsusaate teine hooaeg ületas miljoni piiri — arvele laekus 1 018 291 krooni. Viimases saates lisandus anonüümne annetus — 32 040 krooni, nii said lapsed toetuseks kokku 1 050 331 krooni. Anonüümse annetaja(te) kiri ümbrikul teatas tagasihoidlikult: „Eesti liikumispuudega lastele. Ühelt tantsupaarilt. Pole eriti tähtis, milliselt.” Lahkete annetajate nimi jäigi saladuseks, nii ei jäänud raamatupidajalgi muud võimalust kui kande juurde selgituseks märkida: saadud anonüümset annetajalt.

Kahe aasta peale on toetatud 378 last ja kindlasti pole need üksnes liikumisega kimpus olevad lapsed. Palju on liitpuudega lapsi, kel liikumiskustele lisandunud kas vaimu-, nägemis-, kuulmis- või kõnepuue.

Toetussummaks ühele lapsele kujunes mõlemal aastal 5 000 krooni. Seda summat võib võtta keskmise toetussummana. Paljud pered on kulutanud vähem, öeldes, et nad said oma probleemi lahendatud ja soovivad kustutamata raha jätta nende toetamiseks, kes seda rohkem vajavad. Nii on mõnigi pere saanud toetuse, mis on aidanud lahendada suurema

probleemi. Kolm last ei jõudnud toetust ära oodata, puudega lapse elulõng on vahel väga habras ...

Taotlusi oleme saanud kahe aasta jooksul kõigist maakondadest, ettearvatult enim Tallinnast ja Harjumaalt.

Kokkuvõtvalt võib taotlustes märgitud laste soovid ja vajadused jagada kuueks: arvutid, (enamasti sülearvutid); mitmesugused liikumisabivahendid, ortoosid ja ortopeedilised jalatsid; taastusravi, täiendavad rehabilitatsiooniteenused ja sanatooriumiteenusikud; kodu kohandamine; (inva)transport ja hobitegevus.

Üllatavalt hästi sujus koostöö omavalitsustega. Sülearvutid on kallid, nende ostu saime toetada 5 000 krooniga. Ülejäänud osa arvest jäi pere kanda, mis paljudel juhtudel käis üle jõu. Sel juhul

tegime avalduse omavalitsusele, kust laps pärit ja palusime arvuti ostu toetada. Mitte ühestki ei tulnud eitavat vastust, toetati vastavalt võimalustele ja kõik lapsed, kelle südamesoov oli arvuti, selle ka said.

Oleme saanud väga palju sooje tänusõnu nii lastelt kui nende vanematelt palvega edastada need kõigile, tänu kellele selline südamesse minev heategevus liikumispuudega laste heaks teoks sai. Oleme saanud laste meisterdatud jõulukaarte ja joonistusi.

Reigo ema kirjutas: „Varsiti saab aasta sellest, kui tänu teie liidu abile sai meie poeg Reigo omale spetsiaalse lastekäru. Oleme saanud just sellise abivahendi, nagu pojale vaja oli. Reigo on käru täiesti omaks võtnud ja kasutame seda kodus toolina, au-

tosõidul ja jalutuskäikudel. Nüüd ei pea me kauplusesse minnes poega enam süles kandma, vaid võime käru-ga elegantselt kaupade vahel rallitada. Eriti tore on see, et käru tooliosa saab keerata nii, et Reigo on näoga meie poole — nii saame sõidu ajal vestelda ja igale tema vajadusele kohe reageerida. Oleme väga tänulikud, et heade inimeste abiga saime just sellise käru, mis on meie poja-le parim. Ka Reigo naeratab alati rõõmsalt, kui räägime, et nüüd läheb poja oma „autoga“ sõitma. Kogu meie pere nimel soovime teile jõudu ja ikka toredaid inimesi teile-meile abiks!“

Saate kolmas hooaeg on läbi saanud. Olge tänatud, Kanal 2, tantsusaate tähed ja tuhanded-tuhanded televaatajad-hääletajad!

Kuulmispuudega inimesed said suitsuandurid

Detsembri algul andsid Tapa valla esindajad vallamajas kuulmispuudega inimestele üle neli spetsiaalselt neile mõeldud suitsuanduri komplekti. Täiendavalt lisati igale komplektile UPS, et turvalisus oleks garanteeritud ka voolukatkestuste ajal.

Komplektis on kolm põhikomponenti: lakke paigaldatav suitsuandur; padja alla panekuks mõeldud vibreeriv seade ja valgusalarm. Süsteem on võimalik ühendada nii telefoni kui arvutiga.

Kuulmispuudega inimese hooldaja Tiiu Valdhorn ütles, et temale kohe meeldib igasugune tehnika ja et ta saab kindlasti suitsuanduri paigaldamisega ise hakkama. Kurttumma hooldaja ja vanaisa Lembit Jalas ei osanud seadme maksumust öelda ning leidis, et kingitud hobuse suhu ei vaadata.

Seadmed läksid vallale maksma ligikaudu 20 000 krooni.

Virumaa Teataja

Eesti (Füüsiliste Puuetega) Invaliidide Ühingu asutamine

Nõukogude heaoluühiskonnas invaliide ei olnud, nad olid *persona non grata*, inimesed kelle olemasolu vaikiti maha. Nendest ei kirjutatud ega räägitud (muide — samasugune, isegi veel julmem, oli suhtumine fašistlikul Saksamaal).

MIHKEL AITSAM

Sellesse ühiskonda ei sobinud küürus, karkude, ratas- toolide, või muidu välimu- selt eristuvad inimesed. See oli ju „kohutav” vaatepilt kui 2–3 või enamgi raske liiku- mispuudega inimest avalik- us ruumis omavahel juttu ajasid. Keha- või mõne suu- rema puudega lapse sünnis olid „süüdi” nende vanemad — nad olid ju joodikud. Me- ningiidist põhjustatud süga- va puudega Kati ema Ester Raplamaalt: „Vene ajal oli ik- ka üks jutt: riik hoolitseb in- valiidide eest, teie unusta- ge ära, et teil on selline laps. Pange ta invaliididekodusse ja elage vaba elu!” Ta kirju- tas seitsmekümnendate aas- tate lõpul artikli Nõukogu- de Naisele ja küsis — kas aja- kiri saaks midagi teha in- valaste heaks? Sellele vasta- ti imestunult: „Milleks siis riik on?”

Esimesed praod positiiv- ses võtmes (invaliidid kui te- gijad) sellesse mahavaikimi- se müüri hakkasid tekkima peale 15. märtsi 1980 kui toi- mus ühingu Autom Tallinna organisatsiooni juurde käsi- juhtimissõidukite omanike seksiooni loomine (Sinuga, juuni 2008, Eesti Invaliiku- mise algaastad). 1981 saatis Eesti Raadio selle tegemisi kajastama Liina Kusma. Ja oli millest rääkida — inva- liidid ise organiseerivad kä- sijuhtimissõidukite omani- kele rahvarallisid, vigursõi- du-, mäketõusu- jm võist- lusi ning treeninguid. Enne- nägematu, ennekuulmatu! Seksiooni tegemistega ühi- nes hulgaliselt ka neid inva- liide, kellel käsijuhtimissõi- dukit ei olnud. Otsiti toetust ja tuge, otsiti ühist mõtteväl- ja. Otse fantastiline oli val- misolek ja tahtmine osalemi- seks ühisüritustel.

Sündis RSK Invasport.

Edasine areng oli väga kii- re, otse plahvatuslik. Peatun lühidalt arengu seisukohast tähtsamatel etappidel.

1984 toimusid meie ker- gejõustikuvõistlused esma- kordselt staadionil — Keila- Joa Sanatoorse Kooli staa- dionil. Kohtusid inasportla- sed Eestist, Lätist, Leedust, Leningradist ja Omskist. Võistlused avas sotsiaalhoo- dusminister Gustav Sarri, tervitas Kehakultuuri- ja Spordikomitee esimees Ma- ti Mark. ETV saade „Prilli- toos” näitas oma 9. septemb- ri saates võistlustest tehtud filmimaterjali 3 min 48 sek. Kohal oli ka APN korrespon- dent. See oli juba suur läbi- murre! Hakkasid ilmuma artiklid keskajakirjanduses (Ogonjok, Zvezda, Komso- molskaja Pravda jt.), nende järgi joondusid väiksemad ajalehed-ajakirjad.

Pandi alus iga-aastase- le roteeruva korraldamaa- ga Balti Spartakiaadile. RSK Invasport osales kahel jär- jestikusel aastal kergejõus- tikuvõistlustel Omskis (kor- raldas Omski oblasti kesk- haigla). „Invaspordinakkus” levis kiiresti, jõudis mõne

aastaga Kasahstani, Kirgiisiasse, Gruusiasse, Armeeniasse jm.

RSK Invasport ettepanekul toimus 16. aprillil 1996 ENSV Invaspordiföderatsiooni asutamise EVO „Kalev” Vabariikliku Nõukogu juurde. Sama aasta oktoobris NSVL Kehakultuuri- ja Spordikomitee pleenumil võeti vastu otsus nr 10/11 „Invaliidide sporditöö organiseerimisest ENSVs”. ENSV seati eeskujuks teistele liiduvabariikidele, mind autasustati NSVL Kehakultuuri- ja Spordikomitee aukirjaga.

6.–7. juulil 1987 toimus Tallinnas NSVL Kehakultuuri- ja Spordikomitee juurde Invaspordiföderatsiooni loomine. Komandeeriti siia üsna mitukümmend spordibürokraati paljudest NSVL paikadest. Asutamiskoosolek toimus Pirita Purjespordikeskuse peahoone neljanda korruse saalis.

Muljetavaldavateks kujunesid aga Üleliidulise Invaspordiföderatsiooni asutamise puhul RSK Invasport poolt korraldatud kergejõustikuvõistlused Kadriorus Dünamo staadionil (osalesid Eesti, Läti, Leedu, Leningrad ja Moskva). Erakorralselt hästi toetas ettevõtmist Eesti Televisioon (Hagi Šein) — ühildati vanurite terviseretk meie võistlustega, nii ürituste algusajad kui ka kohad: terviseretk algas Dünamo staadionilt alles peale seda, kui võistluste huvitavam osa oli läbi. See tagas täist-

ribüüni. Eriti kaasahaaravad olid ratastoolide võidusõidud. Teiste hulgas esines staadionil sõnavõtuga äsjaloodud Invaspordiföderatsiooni esimees, legendaarne tsirkuseartist Vladimir Dikul.

27. augustil 1987 toimus Eesti invasportlaste esimene osavõtt Brno motodroomil toimunud Grand Prix Para rahvusvahelisest ratastoolimaratonist: osalesid Maire Jelle, Jaak Kotelnikov ja Tiit Roos.

NSVL Kehakultuuri- ja Spordikomitee juurde Invaspordiföderatsiooni loomisega jõudis lõpule (füüsiliste puuetega) invaliidide ja invaspordi aktsepteerimine NSVLs. See oli suure, kaheksa-aastase töö tulemus. Eriti tähtis oli, et Tallinna kokkusoitnutele, eriti NSVL Riikliku Töökomitee esindajatele (Töökomitee üks osakondadest täitis üleliidulise sotsiaalhooldusministeeriumi funktsiooni) muljed spordivõistlustest (esteetiline külg) jääksid parimad. Tundub, et selle me saavutasime, üldpilt oli tõesti ilus ja publiku vastuvõtt soe.

Juba 1987. a sügisel nõututi Moskvast erandkorras Eestisse Füüsiliste Puuetega Invaliidide Ühingu loomiseks. Selle vormistamiseks pöördus 28. septembril Sotsiaalhooldusministeerium EKP Keskkomitee ja ENSV Ministrite Nõukogu poole ettepanekuga luua ministeeriumi käskkirjaga juba 1987

ENSVs füüsiliste invaliidide ühingu moodustamiseks orgkomitee. Orgkomitee töötaks välja ettepanekud moodustatava ühingu eesmärkide ja organisatsioonilise ülesehituse kohta ning põhikirja projekti. Kirjas vihjati ka sellele, et näiteks 1986. a ületas esmainvaliidistunute arv (5 610) aastase uue tööjõu juurdekasvu. Selle põhjuseks peeti ebasoodsaid töö- ja olmetingimusi, puudusi tervishoiualases töös jne.

Osutati ka sellele, et toimub vabariigi ettevõtete üleminek uuele töötasustamissüsteemile, milline tunduvalt komplitseerib füüsiliste puuetega invaliidide töötamise võimalusi (invaliididest töötas ~33%) ilma ühendava organisatsioonita, mille alged esimeste initsiatiivivate spordiklubide näol on juba olemas. Kirjale oli lisatud kirja projekt NSV Liidu Töö- ja Sotsiaalküsimuste Komiteele.

Peale kooskõlastuse saamist NSV Liidu Töö- ja Sotsiaalküsimuste Komiteest andis Eesti NSV Ministrite Nõukogu 29. detsembril 1987 nõusoleku füüsiliste puuetega invaliidide ühingu loomiseks.

Selle alusel loodi Sotsiaalhooldusministeeriumi kolleegiumi otsusega ENSV füüsiliste puuetega invaliidide ühingu moodustamise initsiatiivgrupp eesotsas ministri I asetäitja Endel Saiaiga, tema asetäitjatena Mihkel Aitsam ja Lembit Lüüs

(personaalpensionär), Mati Mugur, Elgi Saare, Mati Kuuse ja Leino Viiras.

Algasid vajalikud ettevalmistustööd ühingu loomiseks. Lähtuda tuli ja sai olemas olnud teadmistest ja võimalustest. Kuna linnades ja rajoonides puudusid juriidilise isiku õigustes füüsiliste puuetega invaliidide ühingu, ei olnud võimalik alustada üleestilise liidu loomisest. Tuli alustada üleestilisest ühingust, seejärel moodustada territoriaalsel põhimõttel kohalikud osakonnad ja alles seejärel astuda järgmine samm — kutsuda kokku erakorraline kongress ja luua juba Eesti Invaühingute (Invaliidide) Liit. Sellise skeemi järgi tegevus toimuski.

Ühingu põhikirja ja struktuuride eeskujudeks said ENSV Pimedate ja Kurtide ühingute vastavad dokumendid. Põhikirja kirjutati sisse: ühingu üldsuunamist teostab Eesti NSV Sotsiaalkindlustusminister.

Ühingu kõrgeimaks organiks oli vähemalt iga kolme aasta järel kokkukutsutav kongress, tööorganiteks 21-liikmeline keskjuhatuse, 5-liikmeline presiidium, 7-liikmeline laiendatud presiidium ja 5-liikmeline revisjonikomisjon.

Eesti (Füüsiliste Puuetega) Invaliidide Ühingu asutamiskonverents toimus 27. mail 1988 Tallinnas Riikliku Projekterimise Instituudi „Tööstusprojekt” saalis al-

gusega kl 11.00.

Kohal oli linnadest ja rajoonidest valitud esindajaid 74, orgkomitee liikmeid 12 ja initsiatiivgrupi liikmeid 4. Kõik kokku 90 hääleõigusega esindajat. Konverentsist võtsid osa veel kõikide linnade ja rajoonide sotsiaalkindlustusosakondade juhatajad (24 inimest), külalised teistest liiduvabariikidest, ajakirjanduse ning tele-raadio komitee esindajad. Kohal oli ka kaks esindajat Moskvast: Irina Kalinitsenko — NSV Liidu Töö- ja Sotsiaalküsimuste Komitee juhtiv spetsialist ja Gleb Simonenko — ÜAÜKN sotsiaalkindlustuse osakonna juhataja asetäitja. Kohal oli EKP Keskkomitee sekretär Indrek Toome.

Konverentsi avas orgkomitee esimees, sotsiaalkindlustusministri I asetäitja Endel Saia, tervituskõnega esines sotsiaalkindlustusminister Gustav Sarri, ettekande ühingu ees seisvatest ülesannetest tegi orgkomitee aseesimees Mihkel Aitsam, kes valiti ka Eesti Invaliidide Ühingu esimeheks.

Eesti Invaliidide Ühingu juhtorganid:

- 21 liikmeline keskjuhatuse — Andres Ellamaa, Tõnu Karu, Mati Kuuse, Mati Mugur, Juhan Nurme, Mihkel Aitsam, Voldemar Pinn, Elgi Saare, Merike Sarapuu, Leino Viiras, Endel Saia, Eduard Anderson, Ilmar Kruusma, Alja Kivi, Sergei Lunin, Teet Rajasalu, Vello Roos, Sven Nõmmisto, Elle Silvest-

rova, Armand Viljard, Viktor Borodinski.

- 7-liikmeline laiendatud presiidium — Juhan Nurme, Leino Viiras, Mati Kuuse, Endel Saia, Endla Vaino, Mihkel Aitsam, Elgi Saare.

- 5-liikmeline presiidium — Eduard Anderson, Mati Mugur, Mati Kuuse, Mihkel Aitsam, Elgi Saare.

- 5-liikmeline revisjonikomisjon — Harri Kadu, Tiiu Animägi, Reet Paju, Genadi Vaher, Endla Vaino.

ENSV Ametiühingute Nõukogu tegi EIÜle sünnikingituse — miljon rubla tervise- ja spordikeskuse rajamiseks.

Sooja südamega toetasid EIÜ asutamist paljud ettevõtted ja tootmiskollektiivid ning tavakodanikud üle Eesti. Nad mõistsid, et loodav ühing vajab rahalist toetust nii palkadeks kui ka oma esmaülesannete täitmiseks — invaliididele töökotade loomine, kultuuritegevuse arendamine, abivahendite tootmine ja hankimine, invaliidistunud laste ja nende vanemate abistamine.

Nii kirjutas Rahva Hääl 13. mail 1988 artiklis „Programm 100 000. Kel on silmad, see näeb”: „Programm 100 000” oli Linnahalli ja Mainori reklaamifirma Inorek, Eesti Televisiooni, Eesti Kultuurifondi ja Mõigu KEKi eestvedamisel ning mitmete organisatsioonide kaasaaitamisel korraldatud ürituste sari. Selle eesmärk oli koguda invaliidide ühingu te-

gevuse toetuseks 100 000 rbl.

Selleks

- toimusid 20. mail kell 14.00 Dünamo staadioni esisel platsil Eesti lahtised meistrivõistlused käsijuhtimisega sõiduautode mitmevõistluses;

- anti 21. mail kell 11.00 Raekoja platsil start II ratas- toolide võidusõidule ümber vanalinna:

- andis Soome firma Taurus Music 21. mail kell 19.00 Linnahallis Eesti Füüsiliste Puuetega Invaliidide ühingu toetuseks kontserdi. Võõrustajaks oli Justament. Esinesid Neumann, Pave Maijanen, Pepe Laaksonen, Korkkijalka. Kontserdist tehti raadio otsesaade ja videosalvestus.

- andsid 22. mail kell 15.00 Raekoja platsil oma panuse invaliidide ühingu toetuseks eesti levimuusikud: Singer Vinger, Gunnar Grapsi Grupp, Ultima Thule, Kolumbus Kris, Velikije Luki, Sergei Manukjani ansambel. Ka selle kontserdi lõpuosa kanti üle Eesti Televisioonis. Piletite müük algas ka kohapeal kaks tundi enne algust. Raekoja plats oli läbikäiguks suletud kl 13–19.

Lisaks nendele üritustele korraldas Inorek tänavakorjanduse ja mälestuskaartide müügi, mida tegid helerohelistes pusades „Kodulinna” noored neljal päeval neljas paigas: kohvik Moskva ees, Viru Väravate juures, Raekoja platsil ja Nunne täna-

val. Juba kahe esimese korjanduspäeva tulemused — 860 ja 920 rubla olid kenad. Annetusi sai teha ka pangaülekandega. Kokku laekus asutustelt, ettevõtelt ja eraisikutelt Eesti Invaliidide Ühingu arvele 191366.16 rbl.”

Rahvateater loeb pimedatele ette

Saaremaa pimedate ühing alustas detsembris projektiga, mille raames kord kuus hakkavad Saaremaa Rahvateatri näitlejad ühingu liikmetele raamatuid ette lugema. Peale rahvateatri astub kord kuus pimedate ette ka Avo Levisto, kes tutvustab muusikaga seonduvaid teemasid.

“Meie eesmärgiks on aidata neid, kes üldse kohe ei näe,” ütles Oma Saarele Pimedate ühingu juhatuse liige Anneli Lõhmus, lisades, et projektile saadi toetust Kuressaare linnavalitsuselt, summas 6300 krooni. Lõhmuse sõnul saab selle raha eest korraldada 17 üritust.

Saaremaal taolist ettelugemist varem

korraldatud ei ole. Ellen Teemus Saaremaa Rahvateatrist ütles, et esimene ettelugemine toimus 16. detsembril ning kuna oli jõuluaeg, siis loeti selleleemalisi tekste.

Kuigi initsiatiiv säärase ettevõtmise korraldamiseks tuli pimedate ühingu, lausus Anneli Lõhmus, et Saaremaa Rahvateater on nende projekti kahel käel toetanud. Lõhmuse sõnul on ühingu liikmete huvi sellise ettelugemise vastu suur ning loodetavasti suudetakse projekt edukalt läbi viia ja tulevikus samas vaimus jätkata.

Oma Saar

Projekt „Kogukonnas elamise teenuse kvaliteedi tõstmine Eestis”

Vabaühenduse Fondi poolt sai toetuse projekt „Kogukonnas elamise teenuse kvaliteedi tõstmine Eestis”. Fondi rahastavad Norra, Island ja Liechtenstein Avatud Eesti Fondi vahendusel. Projekti kaasfinantseerijaks oli ka SA Eesti Puuetega Inimeste Fond.

KAIRIT NUMA

Projekti juhtpartneriks on SA Maarja Küla ja koostööpartneriteks MTÜ Põlvamaa Puuetega Inimeste Koda ning SA Pahkla Camphilli Küla. Projekti eesmärgiks on kogukonnas elamise teenuse sisu ja vormi täiendamine ja parendamine kindlustamaks puuetega inimestele kvaliteetne teenus, samuti tagada jätkusuutlikkus senistele teenust pakkuvatele organisatsioonidele ning võimaldada kogemuskoolitust alustavatele organisatsioonidele.

Eestis alustas esimesena kogukonna elamise teenuse pakumist Pahkla Camphilli Küla, mis rajati 1992. aas-

4x foto
Kairit Numa

tal intellektipuuetega noorte elu korraldamiseks. See on osa ülemaailmsest Camphilli liikumisest, mis sai alguse 1939. aastal Šotimaal Karl Königi (1902–1966) juhtimisel. Camphilli liikumise

eesmärk on luua kogukondi, kus erivajadustega inimesed saavad elada, õppida ja töötada üheskoos teistega sotsiaalselt tervetes, vastastikusel lugupidamisel põhinevates suhetes. Tänapäevaks on üle ko-

gu maailma sadakond Camphilli keskust, kõik pühendunud tervisliku sotsiaalse elu korraldamisele kogukondades, mis hõlmavad lapsi, noorukeid, täiskasvanuid ja vanureid. Camphill on inspireeritud Austria filosoofi ja haridustegelase Rudolf Steineri (1861–1925) kristlikest ideaalidest ja põhineb iga inimese vaimse ainukordsuse tunnustamisel, sõltumata tema puudest, usust, rahvusest või rassist.

Pahkla külakogukonnas on praegu neli peremaja, igas elab 7–10 inimest. Igaüks aitab vastavalt oma võimetele kaasa kodu õhkkonna ja heaolu loomisele. Päevarütm annavad elule ühised hommikumõtisklused, söögiajad ja omavahel jagatud majapidamistööd. Sealjuures ollakse paindlikud, et võimaldada igaühel olla isiksus oma harjumuste ja ettekujutustega elust. Meeldiva vahelduse külaelanikele moodustavad sõprade ja sugulaste külas käigud, kodu kaunistamine pühadeks ning sünnipäevad.

Teiseks suuremaks kogukonna elamise teenuse pakujaks on SA Maarja Küla, mis on koduks 25ele intellektipuudega noorele vanuses 18–30 eluaastat. Külas proovivad nad erinevalt passiivsetest hooldekodudest aktiivselt iseseisva eluga toime tulla. Hooldatavate ja hooldajate asemel võib Maarja küla seltskonda nimetada sõpruskonnaks.

Maarja külas elatakse

praegu neljas peremajas, kus iga 6–7 majapidamise eest hoolitseb koostöös psühiatriga maja perenaine-kaaselanik. Vastavalt rahastajate kannavad majad Rootsi, Põhjala ja Saksa, Sõbra nime. Valmimisjärgus on veel üks maja — Eesti maja, kuhu oodatakse kliente märtsis 2009. a.

Kaaselanikke ehk töötajaid elab külas üheksa, lisaks kaks EVS vabatahtlikku. Peale kogukonnas elamisele saavad kliendid osaleda töödes või õpingutes.

SA Maarja Küla on koostöös Räpina Aianduskooliga pakkumas kutseõpet erivajadustega noortele. Külla ehitatud Arengumaja (töökodadehoone) pakub töötamiseks erinevaid võimalusi — tekstiilikoda, puidukoda, savikoda, aiandusklass (aed + õueala), looduslikust materjalist meisterdamine. Tööharjumusi ning iseseisva eluga hakkamasaamist soodustab ka elustiil, kus tuleb kõik majapidamistööd ise ära teha. Nii ei ole külas kokkasid, koristajaid, majahoidjaid, saunakütjaid, pesutädisid, vaid need tööd tehakse koos kaaselanikega ära.

Projekti „Kogukonnas elamise teenuse kvaliteedi tõstmine Eestis” raames toimuvad projekti partneritele erinevad koolitused, kogemusi jagatakse ka alustavatele teenuse pakujatele. Esimene kahepäevane koolitus toimus oktoobris Pahklas, kus osalesid kõigi koostööpart-

nerite meeskonnad. Koolituse läbiviijaks oli psühhoteapeut Inge Tael, kes rääkis meeskonnatööst organisatsioonist.

Novembris osales 15-liikmeline grupp nädalasel kogemuskoolitusreisil Norras „Oma silm on kuningas”. Külastati kahte Camphilli küla — Vidarassen ja Solborgi.

Vidarassen on vanim ja suurim Camphilli küla Norras ja asub Andebu maa-konnas Vestfoldis.

Vidarassen on vanade väljakujunenud traditsioonidega küla, mis sai alguse 19. sajandil, kui üks ema keeldus oma vaimupuudega poega ravisutusse saatmast. Ta müüs maha korteri Oslos, ostis maad ja metsa ning lõi sinna elamise, mis taotles looduslähedast ja tervendavat eluviisi.

Vidarassenis peetakse talu, pagari-, juustu-, puutöö-, nuku-, kudumis- ja savitöökoda. Siin tegeletakse ravimtaimedega, olemas on pood ja väike betoonitöökoda. Külas on orkester ja suur saal, kus antakse kontserte ja teatrietendusi, peetakse ettekandeid ja erinevaid koosolekuid. Vidarassenis on ka teraapiamaja inimestele, kes vajavad suuremat hooldust.

Praegu elab seal külas umbes 150 elanikku, kellest osa on kaaselanikud ja nende jaoks on küla nii elu kui ka töökoht. Külas on väljakujunenud väga täpne ja kindel elurütm, elatakse kooskõlas loodusega. Talvel võetak-

se aeg maha, sest kui loodus puhkab, puhkab ka inimene.

Soborgi küla on väiksem ja kaasaegsem, kuigi tegevuspõhimõtted on samad. Küla asub Jevnakeris ja seal elab umbes 50 inimest. Külast avaneb ilus vaade läände kilomeetri kaugusel asuvalle Norefjelli mäestikule. Küla tagant saab alguse mets, mis piirneb Oslomarkiga. Talust ja aedadest eemal asuvad puutöö-, kudumis- ja pagaritöökoda ning metsatööstus. Solborgis asub ka Brobryggerskole (kool „silla loomiseks inimeste vahel”), mis on rahvaülikool, pakkudes keskkonnasõbralikku ja rahvusvahelist õpetust ning on mõeldud küla kaastöötajatele ja teistele asjahuvilistele.

Koolitusreisil osalejate sõnul oli ühine eesmärk erinevatest headest kogemustest meie oludele sobivate võimaluste väljanappimine, mille toel õpetada vaimupuudega inimene võimalikult iseseisvalt ja keskkonnasõbralikult elama. Oli hea näha ja tõdeda, et teenuse osutamise

tehniline ja olmeline tase on enam-vähem võrdväärne. Kui 10–12 aastat tagasi tuldi alustajatena sarnaselt kogemusreisilt tagasi ahastades, et miks meil selliseid keskusi ja võimalusi ei ole, siis nüüd pole häbenemiseks-kadestamiseks enam mingit põhjust.

Detsembris toimus kahepäevane koolitus Pahklas, kus räägiti vaimupuudega inimeste seksuaalelu puudutavatel teemadel. Koolituse läbiviijateks olid Monika Salumaa ja Ain Klaassen.

Jaanuaris 2009 toimus Tallinnas projekti vaheseminar „Kogukonnas elamise teenuse pakkumise hetkeseis ning arengusuunad Eestis”, kus osalesid lisaks projektipartneritele uued ja alustavad kogukonnas elamise teenuse pakkujad üle Eesti ning koolid, kus õpetatakse sotsiaaltöötajaid.

Seminaril anti ülevaade projektis tehtust. Katariina Seeherr Pahkla Camphilli külast tutvustas kogukonnas elamise teenust Pahklas

ning Ly Mikkheim analüüsis teenuse osutamist Maarja Külas. Kogukonnas elamise teenust Norras tutvustasid Ivo Lambing Maarja Külast ja Raine Lahtvee Põlvamaa Puuetega Inimeste Kojast. Töötubades arutleti teemadel, kuidas leida ja koolitada tegevusjuhendajaid ning milline on kogukonnas elamise teenuse hetkeseis ja arengusuunad.

Projekti raames toimub veel Maarja Küla külastamine, tutvumine Rápina Aianuskooli kutseõpperühmade tööga ning Põlva Päevakeskuse ja Peri Sotsiaalkeskuse külastamine.

Planeeritakse välja anda infovoldik, mis sisaldab projekti käigus saadud infot ning näiteid erinevatest võimalustest, kust saavad teavet alustavad teenuse pakkujad.

Projekti lõpus toimub seminar Maarja Külas, kus tehakse kokkuvõtteid ja arutletakse koostöövõimaluste üle peale projekti lõppemist.

Eesti–Gruusia koostöö — anname abikäe või õpime vastastikku?

Muljeid koolitustest sotsiaalvaldkonna spetsialistidele Gruusias ja koostöövõimalustest puuetega inimeste organisatsioonide vahel

MEELIS JOOST

Eelmise aasta 19. novembril külastas Eesti Puuetega Inimeste Koda sotsiaalvaldkonna spetsialistide delegatsioon Gruusias — Tbilisist ja Gorist. Tallinna Ülikooli eestvõttel toimunud ja 10 päeva kestnud koolitusperioodi jooksul tutvuti erinevate sotsiaalvaldkonna algatustega Eestis, muuhulgas said külalised ülevaate puuetega inimeste võrgustiku ülesehitusest, tööst ning eesmärkidest. Delegatsiooni liikmete hulgas olid ka Gruusia puuetega inimeste katusorganisatsiooni esindajad Maia Bibileishvili ja Irine Inasaridze. Maia oli juba varem EPIKut külastanud.

Käesoleval aastal 26.–29. jaanuarini aga toimusid koolitused juba Gruusias, et Eesti sotsiaalsüsteemi ülesehitusega saaks tutvuda veelgi rohkem spetsialiste ning oleks võimalik kogemusi vahetada. Koolituste eestvedajaks oli Maarika Miil Tallinna Ülikooli Sotsiaaltöö Insti-

tuudist. Maarika oli koostanud rühmas osalejatele esmaspäevast neljapäevani väga tiheda kava. Koolitused toimusid paralleelselt kahes või koguni kolmes koolituspaigas. Esimesel koolituspäeval oli rühm jaotatud kaheks — Reet Kabi Sotsiaalkindlustusametist, Merike Peri Ida-Viru Maavalitsusest ja artikli autor olid Sotsiaalministeeriumi sotsiaal- ja tervishoiuteenuseid kavandavas ja elluviivas agentuuris HESPA, kus tutvustati Eesti sotsiaalkindlustussüsteemi ja puuetega inimeste võrgustiku tööd riigiametnikele. Kriisipsühholoogid Maire Riis ja Tiiu Meres ning Tallinna Ülikooli Sotsiaaltöö Instituudi sotsiaalpoliitika lektor Margo Kikas pidasid samal ajal loenguid Tbilisi Ülikoolis.

Teisipäeval, 27. jaanuaril toimusid seminarid Gori linnas — sealse puuetega inimeste sotsiaalkeskuses ning Gori kubermangu valitsuses. Väga huvitav oli külastada Jaapani abiga korrasta-

tud sotsiaalkeskust, kus olid ruumid puuetega inimeste organisatsioonidele, puuetega laste päevakeskus, seminariruumid, arvutiklass.

Sotsiaalkeskus asus linna ääres elamurajoonis ning oli vaieldamatult kogu linnaosa kõige kenam hoone. See-igi hoone oli vaid mõnda aega tagasi olnud väga lagunenud, mistõttu selle ülesehitajad võivad oma töö üle uhked olla. Gori kubermanguvalitsuse hoone ees seisis terve hulk inimesi, kes olid sinna tulnud selleks, et leida endale Lõuna-Osseetiast tulnud grusiinidest põgenikena ulualune. Tbilisist teel Gori linna nägime ka sadu ja sadu põgenikele kiirkorras ehitatud majakesi — üksteise kõrval pikkades ridades, linnak linnaku järel. Majad linnakuis olid kivist, sageli erk-sa-värvilised ning mõnes mõttes meenutasid meie põldude peale ehitatud uuselamurajoone.

Külaskäik Gori linna andis meile ka mingi aimu elust väljaspool pealinna. Sa-

Tbilisi Ülikooli sotsiaaltöö III kursuse tudengid olid Eesti kogemusest väga huvitatud. Foto Meelis Joost

muti oli Goris suvise Vene–Gruusia konflikt ajal hulgaliselt inimohvreid, linn purustati, ehkki tänaseks olid need purustused likvideeritud. Siiski oli Goris eriti raske tööpäev kriisipsühholoogidel Mairel ja Tiiul. Õpetlik oli ka seminar kubermanguvalitsuses. Esitati palju küsimusi ning seminarist osavõtjad tundsid huvi, kuidas ja miks on tervishoiu rahastamine ja sotsiaaltoetused Eestis lahutatud. Uudne ning ka harjumatu oli mõte, et omavalitsus peaks vastutama oma elanikkonna heaolu eest. Samuti oli uudiseks organisatsioonide tegevuse rahastamine mitte üksikisikutele osutatavate teenuste eesmärgil, vaid teavi-

tustegevuse ja poliitikakujunduse läbiviimiseks. Seminaride jooksul aga selginesid need ideed ning eriti seminaridel osalenud MTÜde ning rohujuure tasandil tegevustevate asutuste esindajatele olid Eestis väljatöötatud lahendused arusaadavad ning leidsid heakskiitu.

Gruusia seminaride tulemusena võis näha seda, et meil on vastastikku teineteiselt õppida. Kindlasti on väga vaja edasi arendada riigi- ja maakondliku tasandi arusaamist puuetega inimeste vajadustest ning toetuse vajadusest ka teavitustegevuseks. Samas oli võimalus külastada mitut väga kõrgetasemelist keskust. Eriti hea mulje jättis Tbilisis asuv tse-

rebraalparalüüsi rehabilitatsioonikeskus, kus just oli valmis saanud remont ning kus olid väga head tingimused tööks laste ja peredega. Töötasid füsioterapeudid, tegevusterapeut, logopeed, töö läbiviimiseks oli olemas kogu vajalik varustus. Dr Irakli Natroshvili, kes on selle keskuse juht, külastas ka Eestit ning temasuguste aktiivsete inimeste tööpanuse tulemusena leitaksegi parimad lahendused.

Kolmas koolituspäev toimus kolme rühmaga. Puuetega inimeste organisatsioonide ja rehabilitatsioonikeskuste esindajatega arutati organisatsioonide tööd ja ülesehitust, poliitikakujundamist ja omavalitsuste

Kiirkorras ehitatud põgenikelinnakutes on sadu ühesuguseid maju. Foto Meelis Joost

poolt osutatavaid teenuseid. Kriisipsühholoogid koolitasid politseitöötajaid ning sotsiaaltöö tudengid said põhjaliku ülevaate Eesti sotsiaalkindlustussüsteemist.

Neljandal koolituspäeval külastati puuetega laste kooli ning jätkus koolitus puuetega inimeste organisatsioonide ning rehabilitatsiooni-keskuste esindajatele.

Kuna igal päeval olid koolitused ära jagatud, siis puuetega laste koolis toimunud koolitusega samaaegselt tutvustasin Tbilisi Ülikooli sotsiaaltöö tudengitele EPIKu ülesehitust, rahastamist, tööd erinevate poliitikavaldkondadega, koostööd Euroopaga, ÜRO konventsiooni, „Disain kõigile” põhimõtteid ning vastasin küsimustele. Puuetega laste koolis käinute kirjelduste põhjal oli tegemist väga kõrgetasemelise

asutusega.

Kuidas koostööd jätkata?

Koostöö Gruusiaga on tänuväärne eelkõige sel põhjusel, et mõlemad osapooled on sellest vastastikku huvitatud. Kuulates ülevaadet puuetega inimeste organisatsioonide tegevusest ning ajaloost alates 1990ndate aastate algusest, küsisid MTÜde esindajad: mis andis meile Eestis tõuke liituda ning luua organisatsioonide koostöövõrgustik? Vastuseks võis julgesti öelda, et meil olid siis head sõbrad naabrite hulgas — eelkõige oli selleks Soome aga ka väga paljud teised riigid. Gruusia on sellist sõbrust otsinud ja leidnud Baltikumist, Eesti on tegutsenud väga aktiivselt. Seega on huvi meie kogemuse vastu suur ning organisatsioonid, kes seminaridel osalesid, väljendasid koostöösoovi.

Kuna Gruusia on Euroopa Liidu naaberriik, siis laieneb EL naabruspoliitika ka Gruusiale. See tähendab omakorda seda, et Euroopa puuetega inimeste liikumise jaoks on tegemist maaga, kelle organisatsioonide võrgustiku vastu peaksime tundma huvi ning EPIK on praeguseks selle kontakti loonud.

Kõneledes Eesti kogemusest sotsiaaltöö tudengitele, MTÜdele, riigiametnikele, oli selge, et Gruusia vajab innustamist. Samas on palju juba ära tehtud ning vaja on vastastikku leida just need valdkonnad, kus meie kodune kogemus kõige paremini rakendatav on. Gruusia on külalishahke maa ning koostöö grusiinidega on innustav mõlemale koostööpartnerile.

Liiklusõnnetuse tagajärjel liikumispuude saanud ohvrite pereliikmete psühhosotsiaalne toetamine

Jalutuskäigul ühe entomoloogiga küsisin temalt: „Millisena kogeb sipelgas sipelgapesa? Kas see on talle sobiv, või on sipelgas sellele vastavalt mugandunud?“

„Ma mõistan sinu küsimust,“ oli vastus, „sest sa oled inimene.“

„Kuidas nii?“

„Inimesed esitavad tihti vaid asja ühe poole. Väidetakse, et üksikisik peab olema ühiskondlikult aktiivne. Selles suhtes on sipelgad väga hästi arenenud. Inimene ise on ent unustanud, mida taoline väide eeldab. Taolisel juhul peaks ühiskond olema isikukeskne. Isikukesksuse mõttes on sipelgad inimesest miljon aastat ees. Tähtis on prioriteet. Kas tähtsam on sipelgapesa või sipelgas ise, organisatsioon või organism, ühiskonnakord või inimene?“ (Helander 1995)

TIIA SIHVER

Olen trauma tagajärjel liikumispuudega lapsevanem, kelle peres kasvab kaks last. Töötades kuus aastat Lääne-Virumaa Puuetega Inimeste Kojas, puutusin tööalasel tihedalt kokku erinevate puuetega inimeste ja nende probleemidega. Vestluste ja nõustamiste käigus sai üha enam selgeks algselt pseudo-probleemina tundunud isiklik mõte, et lastele, kelle vanem jääb peale traumad liikumispuudega, ei pöörata praktiliselt üldse tähelepanu — on tegelikult laiem ja sü-

gavam. Arusaam probleemi ulatuslikkusest andis tõuke teostada minu esimese uurimus lapse sotsiaalse ja psüühilise toimetuleku kohta vanema traumajärgsel eluperioodil. Uurimise viisin läbi 2005. aastal. Töö käigus sain kinnituse probleemi sügavusele ja samas kasvas teadmine kriisiteooriast. Tajusin, et kriisi läbitöötamine on see, mida mina ja teised analoogilisse olukorda sattunud ei ole osanud enesele teadvustada ja kus nõustamine asjatundjate poolt oleks suutnud meid, sealhulgas ka meie lapsi õigel ajal aidata.

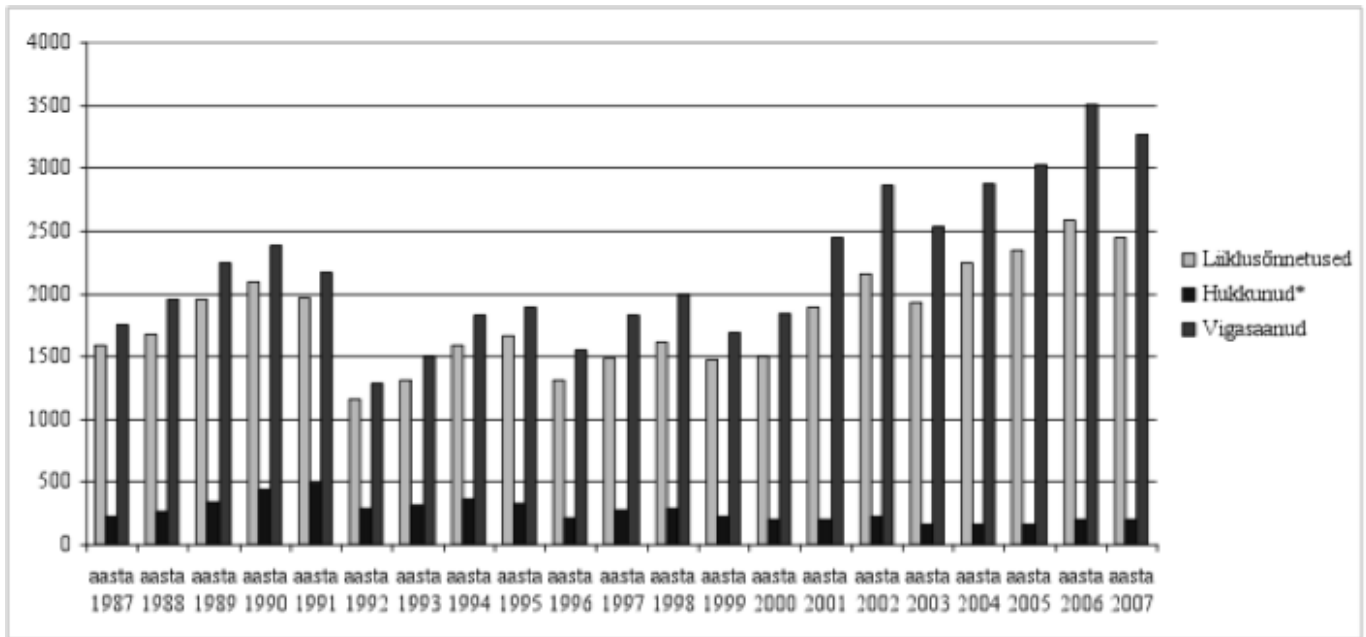

Tiia Sihver

Laste sotsiaalne ja psüühiline toimetulek vanema traumajärgsel eluperioodil on tänaseni Eestis põhjalikult uurimata. Esimesest uurimusest välja kasvanud magistritöö eesmärgiks oli analüüsida liikumispuudega vanemate pere, ja eriti nende laste vajadust sotsiaalse ja psühholoogilise toetuse, informatsiooni ja teenuste järele ning vaadelda, millised on last toetavad õigusaktid ja kuidas need toimivad praktikas.

Oluline on rõhutada ja mõista, et esmane ohver on lisaks vahetult kannatu-

Eesti teedel aastatel 1987–2007 toimunud inimkannatanutega liiklusõnnetused

* Hukkunu on inimene, kes suri liiklusõnnetuse sündmuskohal või liiklusõnnetuses saadud vigastuste tagajärjel 30 päeva jooksul pärast liiklusõnnetust.

si kogenud isikule ka tema le emotsionaalselt lähedane isik. Seega lähedane perele, sh vähese sotsiaalse kogemusega laps. Iga esmane ohver vajab samaväärselt vahetu kannatanuga võimalikult kiiret psühhosotsiaalset kriisiabi, kui varasem elukvaliteet on oluliselt häiritud ja hingeline ebastabiilsus traumast tulenevalt kõikuv. Paraku on see asjaolu jäänud reaalsuses tähelepanuta.

2007. aasta 1. septembri pöördumises märkis Eesti Vabariigi President Toomas Hendrik Ilves muuhulgas, et iseseisvuse taastanud Eestis on 16 aastaga liiklusõnnetustes hukkunud üle 4 000 inimese. Sajad lapsed on kaotanud ühe või mõlemad vanemad. Talumatult suur hulk lapsi ravib liiklusõnnetuses saadud vigastusi, selle

asemel, et minna kooli uute teadmiste järele. Vabariigi 90. aastapäeval pööras president järjekordselt tähelepanu asjaolule, kui valus on olukord meie liikluses ja kutsus üles meenutama põhimõtet, et vabadusega kaasneb alati vastutus.

Arvestades meie rahvaarvu, on ühiskonna jaoks olulisim kahju, mis tekib inimvigastuste ja –hukkumiste tõttu. Aastatel 1987–2007 toimus aastas keskmiselt 1811 inimvigastustega liiklusõnnetust. Nimetatud ajavahemikul hukkus aastas keskmiselt 267 (2007. aastal 196) ja vigastada sai 2 213 (2007. aastal 3 270) inimest. Miljoni elaniku kohta hukub või saab meil vigastada peaaegu kaks korda rohkem inimesi kui Euroopa Liidu maades keskmiselt. Eestist kõrgemad on õnnetuste suhtar-

vud 27 Euroopa Liidu liikmesriigi hulgas vaid Lätis ja Leedus.

Eestis ei ole siiani põhjalikult uuritud valdkonda, mis käsitleks lapsevanema traumajärgsel perioodil laste ja üldse perede muutusi argielus. Puuetega inimeste probleemidele on hakatud viimastel aastatel üha rohkem tähelepanu pöörama, eriti peredele, kus elab puudega laps. Samas elame ühiskonnas, kus aina rohkem saab olema traumade ja haiguste tagajärjel täiskasvanud puudega inimesi. Et selliste perede probleemid ja kriisid ei ole üksnes nende, vaid meie kõigi, st ühiskonna omad, teadvustavad tänasel päeval vähesed.

Õnnetustest saadavad vigastused on erineva raskusastmega ja vastavalt nende iseloomule on vajalik kõiki-

de toetavate teenuste kättesaadavus. Igasugune traumaatiline sündmus kutsub esile ärevuse ja ebameeldivustunde, millest võib tekkida kriis. Traumasündmuse järel oleks otstarbekas kohe psühholoogiline tugi olukorra mõistmiseks ja emotsionaalse tasakaalu taastamiseks. Toimetuleku parandamiseks vajavad nii avarii-ohver kui ka tema pereliikmed emotsionaalset tuge ja informatsiooni abi saamise võimaluste kohta (nt psühholoogiline nõustamine, õigusabi jm) ning juhendamist, kuidas ja milliste organisatsioonidega suhelda. Kui ohver saab õigeaegselt abi, siis ei pruugi tema toimetulek kardinaalselt ja oluliselt halveneda.

Toimetuleku eesmärk — täielik osavõtt ja võrdväarsus — põhineb inimese tervikkäsitlusel. Eluga normaalseks toimetulekuks peaksid inimesel võimalikult tasakaalus olema psüühiline ja füüsiline võimekus ning sotsiaalne toimetulek. Füüsiline heaolu mõjutab psüühilist ja sotsiaalset heaolu ning vastupidi. Tuleb saada teadmisi puudest, hinnata iseenese ja perekonna jõuvarusid, otsida uusi suhtlemis- ja tegutsemisvariante. Väga oluline on abi oma puudega liituva kriisi käsitlemiseks.

Iga laps on väärtus ja tal on õigus riigi toetusele sõltumata tema vanemate sisetulekust ja elukorraldusest. Eestis on perekonnaseadu-

se kohaselt laste kasvatamine ja nende eest hoolitsemine vanemate kohustus. Riik toetab perekonda laste kasvatamise ja õppimisega seotud kulutuste katmisel. Iga laps vajab kasvamiseks turvalist keskkonda. Tagamaks lastele tervet arengukeskkonda, lahendab riik peamiselt õigusaktide kaudu lastekaitse- ning laste hoolekandekandajate küsimusi. Eesti lastekaitset reguleerivad seadused sisaldavad rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtteid ja norme. Laste õigused tagatakse rahvusvaheliste konventsioonide, põhiseaduse sätete ja teiste õigusaktidega.

Ehkki Eestis kehtib mitmeid lapsi kaitsvaid õigusakte, ei reguleeri või ei rakendu kehtivad õigusaktid lapsi abistavana juhul, kui lapse vanematega juhtub õnnetus ja lapsed vajaksid võimalikult kiiret psühholoogilist ja materiaalselt tuge. Sotsiaaltöötaja peaks olema võtmefiguur, kelle ülesanne oleks informeerida kooli või lasteasutust, kus kannatanu lapsed õpivad või nende eest hoolt kantakse. See on oluline sõlmpunkt laste sotsiaalse, psüühilise ja õiguslase nõustamise tagamiseks.

Vanemaga toimunud õnnetusjuhtumi korral osutab talle vajalikku abi meditsiinisisüsteem. Vajalik teave isiku tervisliku seisundi kohta laekub sel juhul perearstile. Perearst, kui üldjuhul kogu perekonna tervisliku sei-

sundi kohta infot omav spetsialist, peaks informeerima kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajat asjaolust, et isikul, kellega toimus õnnetusjuhtum, on lapsed. Eesmärgiks oleks tagada operatiivne tugiteenus lapsele, kes on ilmselgelt segaduses. Ta on juhtunud kindlasti mingil viisil informeeritud, kuid seda võib olla tehtud valikuliselt, osaliselt varjatult või kaudselt — sooviga teda säästa. Samas peab arvestama, et infoandja võib olla eriväljaõppeta isik. Täiesti tahtmatult võib juhtuda, et heas usus antud info võib lapsele olla täiendavalt traumeeriv. Seetõttu on oluline, et lapse vaimset olukorda hindaks võimalikult kiiresti pädev spetsialist, kes tuvastaks tema seisundi ja rakendaks vajadusel abimeetmeid.

Sotsiaalministri määrusega kinnitatud perearsti tööjuhendi kohaselt on perearsti ülesannete seas haiguste ennetamine ja koostöö sotsiaaltöötajate ja kohalike omavalitsustega. Samas osutab sotsiaalhoolekande seaduse kohaselt sotsiaaltöötaja isikule abi siis, kui tema poole on pöördunud. See asjaolu tingib olukorra, kus õnnetusjuhtumis kannatanud lapsevanem peab olema oma lapsele abi tagamise algataja. Oluline on siinkohal märkida, et kannatanust lapsevanem ei pruugi lühema või pikema ajavahemiku jooksul tervisliku seisundi tõttu selleks võimeline olla. Samu-

ti ei pruugi tal varasema kogemuse puudumise tõttu olla teadlikkust psühhosotsiaalse kriisiabi efektiivsusest.

Sama õigusakti kohaselt on maavanema pädevuses maakonna sotsiaalhoolekan- de poliitika väljatöötamine. Seega, kui sotsiaaltöötaja saabki infot abivajaja kohta, siis omal algatusel, ilma isiku pöördumiseta tema poole, pole tal õigust olukorraga tutvuda ja abi osutada või seda organiseerida.

Oluline on vajaliku info jõudmine haridusasutusse. Seda siis lapsele põhikooli- ja gümnaasiumiseadusest tuleneva ainelise abi osutamiseks või ka ajutiselt või püsivalt õpilaskodusse vastuvõtmiseks. Vajalikuks võib osutada info jõudmine kooliarstini. Tulenevalt sotsiaalministri määrusega kinnitatud õigusaktist „Kooliteravishoiu korraldamine” on kooliarsti ülesandeks ravitöö ja õpilase tervisliku seisundi jälgimine, mis võib osutada lapsele kiiresti väga vajalikuks.

Formaalselt peab lapse kaitse ja talle abi osutamine olema alati tagatud. Lastekaitse seaduse kohaselt on iga inimese kohus, kui ta on teadlik abivajava lapse olemasolust, teavitada koheselt sotsiaaltalitust, politseid või mõnda muud abiandvat organit. Sotsiaaltalitusel on õigus ja kohustus tegutseda kohe, sõltumata kaitset vajava lapse piirkondlikust või muust kuuluvusest.

Tuginedes sellele seaduse- sättele ja seades ta tinglikult ülimuslikuks, peaks õnnetusjuhtumid kannatanud vanema lapsele olema tagatud igakülgne ja piisav abi. Paraku on praktikas selline laps jäetud ilma vajaliku toeta, sest toimiv süsteem puudub.

Tänase olukorra puudus on koordineeriva ja nõuandva funktsiooni ebapiisavus, olemasoleva olukorra kohta ülevaate lünklikkus, järelvalve puudulikkus ning last ümbritseva võrgustiku vähene koostöö lapse probleemide lahendamisel. Eestis puudub koordineeriva mehhanism lastekaitsevaldkonna arendamisel ning lapse õiguste tagamisel. Seetõttu ei vaadelda ega lahendata komplekselt lapse õiguste kaitsega seonduvaid küsimusi, haldusalade vahel on lahtunud sotsiaal- ja haridusküsimused jne.

Kaasabi osutamiseks lastele, lastega perekondadele ja teistele lapsi kasvatavatele isikutele on maavalitsuses sotsiaal- ja tervishoiuosa- konnas ning vastavalt vajadusele valla- ja linnavalitsuses lastekaitseametnikud. Puudusteks on, et valdades ja linnades napib lastekaitsetöötajaid või ei ole neid üldse, kõigil lastekaitsetöötajatel ei ole eriharidust, teenused lastele ja lastega peredele on välja arendamata, teenuste maht ja kvaliteet ei vasta laste ja perede vajadustele.

Leian, et lastekaitset reguleerivad sätted on liiga haju-

tatud erinevatesse õigusaktidesse.

Lastekaitsetöö korraldamisel kohalike omavalitsuste kaudu on tugevaks küljeks see, et omavalitsustes tuntakse paremini laste ja perede konkreetseid vajadusi ja huvisid. Samal ajal on mitmed omavalitsused Eestis liiga väikesed ning neil puudub piisav tulubaas ja haldussuutlikkus, et seadustes neile pandud ülesandeid efektiivselt täita.

Eesti psühhosotsiaalse nõustamissüsteemi arengut mõjutas parvlaeva „Estonia” traagiline hukk 1994. aastal. Äkki tekkinud ulatuslik vajadus kriisinõustamise järele mobiliseeris kogu olemasoleva nõustajate kaadri ja kujundas sellest koostöiva võrgustiku.

Nimetatud sündmuse üheks tulemuseks oli Tallinna Kriisiabikeskuse kui muunitsipaalse nõustamiskeskuse loomine, mis on tänaseks riigipoolse rahastuse lõpetamise tõttu likvideeritud.

Järgnevatel aastatel on spetsialistide initsiatiivil toimunud mitmeid arutelusid erinevatest võimalikest mudelitest nõustamissüsteemi arendamiseks ja ühtlustamiseks, kuid püsivalt te- gutsevat ja ühtset üleriigilist kriisiabiteenuse süsteemi ei ole tänaseni loodud.

Olemasolev ohvriabisüsteem on kättesaadav, ja sedagi vaid politsei ametnike või üksikisikute enese initsiatiivil, eeskätt kuriteoohv-

ritele. On teada, et riiklik ohvriabi ei ole loonud sidemeid kõigi Eestis tegutsevate, sageli ka mittetulunduslike, kuid professionaalidest koosnevate kriisinõustamiskeskustega — seega olemasolevatel spetsialistidel puudub üleriigiline koordineerimine. Samas on mitmete suurte traagiliste sündmuste (nt Pala koolibussi avariid, Pärnu metanooli tragöödia, Hiiumaa lennuõnnetus) korral riigi poolt kokku kutsutud tavapäraselt lokaalselt tegutsevad kriisiabi osutavad psühholoogid. Hilisemaid avalikke analüüse ja järeldusi, kasvõi sotsiaalalastele spetsialistidele pole järgnenud.

Arvestades liiklustraumade rohkust ning nendes kannatanute suurt hulka, samuti kriisipsühholoogide hinnanguid, on vaja järjepidevat kogu riiki katvat kriisiabi süsteemi.

Seni saab positiivseks lugeda nõustamistelefone ja üksikuid kriisinõustamiskeskusi. Heaks näiteks on jaanuarist 2009 tööd alustanud riigieelarvest rahastatav lasteabitelefoni 116 111, kus lapsele, noorukile või täiskasvanule pakutakse infot, esmast nõustamist ja kui vaja ka kriisinõustamist kõikides lastega seotud küsimustes. Seega, ka liiklusõnnetuses kannatada saanud lapsevanema laps peaks saama esmast nõustamist sellelt telefonilt. Sealt edasi aga suunatakse ta vajadusel mujale

— otseste abiandjate juurde. Kuidas see telefon tegelikult rakendub, näitab aeg.

Hetkeolukorra võib lühidalt kokku võtta järgmiselt:

- Lapsed ja nende perekonnad tunnevad vajadust peale kriisisituatsiooni sätudes sotsiaalse, psüühilise, õiguslase jm nõustamise järele. Täna on riiklikult korraldatud traumajärgne abi suuremalt jaolt meditsiiniline, kuid vaja on ka süsteemset sotsiaalset ja psühholoogilist rehabilitatsiooni elukvaliteedi taastamiseks pärast liiklusavariid. Liiklusavariis kannatanud peredel on tihti psühholoogiline kriis läbi töötamata ja üldjuhul vanemad ei mõista laste kriisireaktsioone, mis võivad avalduda enesestõmbumises või siis tõrksas või agressiivses käitumises.

- Raskest liiklusõnnetusest tulenevad ohvrite mitmed teadvustamata probleemid viitavad õigeaegse psühhosotsiaalse nõustamise vajadusele.

- Eestis on olemas last ja peret toetavad õigusaktid, kuid need ei rakendu igapäevaselt kõikides valdkondades, kuna puudub koordineerimismehhanism, mis tuvastaks abivajaja ja tegeliku abivajaduse ning rakenduks koheselt, kui ilmneb vajadus sekkumiseks.

- Kehtiv isikuandmete kaitse seadus ei võimalda vajalike võrgustikus olevate ametkondade vahel infor-

matsiooni jagada.

Näen ühe lahendusena riikliku sotsiaalteenuste andmeregistri (STAR) sidumist tervise infosüsteemiga (E-tervis). Peale traumata saab inimene üldjuhul arstiabi ja kui E-tervise süsteem annab informatsiooni trauma toimumise kohta STARi, siis saab võimalikuks vajaliku tugivõrgustiku käivitamine.

Eelnevalt väljapakutud süsteemi käivitamiseks on vajalik:

- isikuandmete kaitse seaduse täiustamine, et toimiks erinevate ametkondade ristikasutus;

- süsteemi väljatöötamine, mis tuvastaks abivajaja ja rakenduks koheselt, kui ilmneb vajadus sekkumiseks.

Pideva kriisiabi teenuse pakkumiseks tuleb avada püsivalt töötavad kriisiabikeskused. Riiklikult toetatud ohvriabi teenus tegeleb vaid otseste ohvrite ja toetus- te maksmisega. Teised pere- liikmed, s.h lapsed jäävad nõustamata.

On oluline, et iga liiklusohver saaks talle vajaliku toetuse. Uurimusega sai tõestatud psühhosotsiaalse kriisiabi oluline vajadus liiklusohvrile. Vajalik on ka riigipoolne tegevus selleks, et kõik selles valdkonnas tegutsevad spetsialistid oleksid ühtsesse võrgustikku haartud. Õigeaegne abi on üheks võimaluseks piirata heitunud ja sotsiaalselt teistest sõltuvate inimeste hulka.

Uurimustöö käigus tuli välja oluline puudus meie riigi sotsiaalsüsteemis. Suurem enamus uuritud lastest ja nende pereliikmetest vajavad spetsialistide abi, et vabaneda neile endile teadvustamata probleemidest ning paremini toime tulla eluste tulevate ekstreemolukordadega. Tänapäeva ühiskonnas vajavad perekonnad üha enam toetust tulemaks toime oma laste sotsialiseerimisülesande ja kriisidega. Just puudega vanema perekonnas võib selline abi ja toetuse vajadus olla keskmisest suurem.

Kokkuvõtlikult tõden, et perekonnad on valdavalt leidnud lahendusi ja kohanenud uute olukordadega. Lapsed on reeglina sotsiaalselt hästi arenenud. Lõplike hinnanguid antud tööga anda ei saa, esiteks uuritavate vähesuse tõttu ja teiseks puudub analoogne võrdlus niinimetatud tavaperekondade laste uuringust, kuid see ei olnudki käesoleva töö eesmärk.

Kasutan siinkohal võimalust ja tänan Eesti Liikumispuudega Inimeste Liidu liikmeid, kes olid nõus uurigus osalema. Minu suur ja südamlük tänu kuulub mind konsulteerinud dotsent Anne Tikole ja juhendaja magister Tiina Naaritsale. Täna ka oma armsaid lähedasi ja suurepäraseid tuttavaid ning kolleege, kelle toel sain oma tööle pühenduda.

Paadiõnnetusest taastunud Pistorius võistleb mais Manchesteris

Kunstjalgadega Oscar Pistorius, kes sattus veebruaris paadiõnnetuse tõttu haiglasse, osaleb 24. mail Inglismaal Manchesteris toimuvatel paraolümpilaste maailmakarikavõistlustel, kus ta teeb kaasa 100 ja 400 meetri jooksus.

22-aastane lõuna-aafriklane tegi paadiavarii Johannesburgi lähedal 21. veebruaril ning vajab operatsiooni. Haiglast vabanes mees 26. veebruaril.

”Taastun õnnetusest väga hästi, paremini, kui oodata oskasin. Kui samamoodi edasi läheb, olen maikuuks tagasi vormis,” vahendab uudisteagentuur AP Pistoriuse sõnu.

Pistorius võitis möödunud aastal paraolümpiamängudel kolm kuldmedalit. Sportlase jalad amputeeriti sünnidefekti tõttu altpoolt põlvi, kui ta oli 11-kuune. 2005. aastal sai temast esimene füüsilise puudega atleet, kes on osa võtnud IAAF-i Grand Prix osavõistlusest.

Sportnet.ee

Jõulupäike

INNA GROZDOVA

5. detsembril 2008 toimus Niguliste kiriku kontsertsaalis juba kuues ühis-kontsert Eesti Filharmoonia Kammerkoori ning Eesti Seljaajusonga ja Vesipeahaigete Seltsi ettevõtmisel. See oli ühtlasi kolmandat aastat järjest tähistatava ülemaailmse seljaajusonga ja vesipeahaigete nädala ning ülemaailmse Rahvusvahelise Seljaajusonga ja Vesipeahaigete Liidu 30. aastapäeva märkimise üritus Eestis.

36 laululast Tallinnast, Harju-, Järva- ja Raplamaalt ning Haapsalust olid oma lauluõpetajate juhendusel õppinud selgeks klassika žanri kuuluvad jõululaulud, milliseid esitati ühiselt Eesti Filharmoonia Kammerkooriga dirigendi Daniel Reussi taktikepi all. See kõlas meeliülendavalt kaunilt.

Kontserti aitas korraldada Vabariigi Presidendi kantselei, kes toetas Haapsalu Sanatoorse Internaatkooli rahva sõitu Tallinna. Samuti olid kantselei auvahtkonna sõdurid abiks ratastoolilaste liikumise tugiisikutena kontsertsaalis.

Kontserdile oli tulnud president Ilves koos abikaasa ning pisitütrega ja kogu Eestis resideeruv diplomaatiline korpus. President istus otse laululaste seas.

Moedisainer Kai Saar oli esinejatele valmistanud kaunid värvilised jõulupäikese kontserdisallid, millised pandi lastekoorilauljate poolt kaela ka presidendipaarile. Peale kontserti tervitas härra president Ilves käeteldes kõiki laululapsi ja nende õpetajaid. See oli väga aupakkuv ja meelde jääv kõigile osalejaile.

Poolteist tundi muusikat möödus nagu hetk ning paljudel oli kontsertsaalist kahju lahkuda. Õnneks pikendas harrast meeolelu väikeste päkapikkude poolt kõigile külastajatele koduteele lahkumiseks Kalevi šokolaadikommide pakkumine.

Nii paljud inimesed on küsinud kontserdi järel, et kuidas nemad saaksid kaasa aidata, et seljaajusonga ja vesipeahaiged lapsed võimalikult hästi oma eluga toime tuleksid. Oli näha ja tunda, kuidas puude mõistega tihti kaasaskäivad väärarusaamad haihtunud.

Milline saab olema Seljaajusonga ja Vesipeahaigete Seltsile muusikalises plaanis 2009. a, ei ole veel selge. Seltsiga on liitunud palju uusi noori lauljaid ja endistest mudilastest on sirgunud juba võimekad noored interpreetid. Kostus mõtteid, et laulurõõmu ja kaunite hetkede jäädvustamiseks võiksime edaspidi mõelda seltsi laululaste teise CD üllitamisele.

Vabariiklike ühingute, seltside ja liitude kokkutulekust

UNO TAIMLA

Eesti Vaegkuuljate Liidu algatusel ja organiseerimisel viidi möödunud aasta septembris läbi EPIKu vabariiklike seltside, ühingute ja liitude esimene kokkutulek. Läbiviimise kohaks oli valitud Jäneda mõisakompleks Järvamaal. 32st mittetulundusühingust oli kohale tulnud 22 esindajat.

EPIK esinaine Helve Luik lausus tervitussõnad ja pidas seejärel ettekande teemal: „Liikmesorganisatsioonid — kui patsientide esindused”. EPIF tegevjuht Genadi Vaher andis ülevaate fondi uuenenud nõukogust, põhikirja muudatustest. Kasuliku infot saadi organisatsioonide juhtidelt, kes tutvustasid oma tegevusi, osutatavaid teenuseid, läbiviidavaid üritusi.

Räägiti ka probleemidest, mis takistavad organisatsioonide arengut ja puuete-

ga inimestele võrdsete võimaluste tagamist meie ühiskonnas. Iga liit tegeleb põhiliselt oma sihtgrupiga. Omavaheline suhtlemine ja koostöö on seni olnud vähene. Ühishuvide eest seismine on jäänud tahaplaanile. Mitmete organisatsioonide juhid on juba eakad inimesed, teinud tööd vabatahtlikena, ilma töötasu saamata. Noortel ei ole motivatsiooni liidus, ühingus töötamiseks.

Tehti ka omapoolseid ettepanekuid organisatsioonide ühisvisiooni arendamiseks: luua stabiilsem rahastamissüsteem, korraldada rohkem koolitusi, nõupidamisi ja seminare, mis käsitlevad organisatsioonide ühishuve. Seminari moderaatoriks oli rahvusvaheliste kogemustega Silva Anspal.

Ajakohase ettekandega esines THiNK juhatuse esimees Külliki Bode: „Puuetega inimeste katusorganisatsioonide juhtimine.” Tal-

linna Tehnikaülikooli haldusjuhtimise bakalaureuse töö raames tehtud uuringute alusel oli hea võrrelda, kuidas EPIK esindusorganisatsioonid täidavad püstitatud ülesandeid liikmesorganisatsioonide ja üksikliikmete huvide eest seismisel.

Kahel kokkutulekupäeval oli organisatsioonide juhtidel võimalus võrrelda oma organisatsooni tegevust teistega. Katusorganisatsioonid peaksid rohkem suutma abistada ja juhendada oma liikmesorganisatsioone. Kokkutuleku teisest tegevusest ülejäänud vaba aega kasutati tervistavatele üritustele (lõõgastusprotseduurid, saunamaailm jm)

Ürituse vajalikkusest ja selle kordaminekust võis lugeda osavõtjatelt laekunud arvamused-ettepanekutest. Üksikutel ratastooli kasutatavatel inimestel oli mõningaid raskusi erinevatesse ruumidesse liikumisel.

Kokkutulekust osavõtjad.

Liitude kokkusaamise vajadust, ühisnõupidamise ja koolituse läbiviimist, vähemalt üks kord aastas, soovisid kõik osavõtjad.

Kõikide seltside, ühingute ja liitude esimene kokkutulek sai võimalikuks tänu EPIFi rahalisele toetusele. Järgmise Liitude kokkusaamise korraldamine 2009. aastal usaldati Eesti Afaasia Liidule. Juba jaanuaris pi-

das oma töökoosoleku liitude esindajate ümarlaud „Heade ideede otsingul“, kus oli arutlusel teemad ja lahendamist vajavad küsimused, mida käsitletakse kindlasti ka liitude sügiskooli programmis.

Tallinna Vaimse Tervise Keskuse tsirkuse embleem. Ain Klaassen

Tsirkus kui teraapia

Tsirkus on läbi aegade olnud inimestele üks meelelahutusviise, mis aitab lõõgastuda ning muuhulgas unustada argimured. See annab võimaluse kogeda ühelt poolt põnevust, üllatust, hirmu ning teiselt poolt vabastada end naeru läbi. Tsirkuses on võimalik eneses lai emotsioonide skaala läbi tunnetada, elada end välja ja leida jõudu uuteks väljakutseteks.

AIN KLAASSEN

Igas inimeses on peidus soov kohata uusi väljakutseid, näha oma võimalusi ja tegevust tulemuslikuna. Paljudele meeldib mäng ja mängulisus, kus kaovad piirid ja tekib võimalus maailma ja iseenda avastamiseks, unistuste täitumiseks, loovuse ja spontaansuse kasutamiseks. Tsirkuses nähtud või seninägemata trikkide ja tegevuste katsetamine annab võimaluse nende valdkondadega tegeleda.

Tsirkuseteraapia ei ole ametliku terminina levinud, pisut on ilmunud kirjandust tsirkuse elementide kasutamisest teraapilises kontekstis. Teadaolevalt tegeldakse sellega näiteks Floridas asuvas Tsirkusekunsti Instituudis (Circus Arts Institute — <http://www.circusarts-institute.com/content/>) ja ka muudes sarnastes asutustes nime all Circus Arts Therapy. Üldjuhul on siis lisaks professionaalsetele treeningutele välja pakutud töötubasid tsirkuse kasutamiseks muude probleemide korral (õpiraskustega lapsed, autistid, õnnetusjärgset rehabilitatsiooni vajavad inimesed). Seega põhineb järgnev tsirkuse teraapilise kasu kirjeldamine eelkõige minu praktilisel kogemusel ja analüüsil.

Tänu töötamisele Eesti ühes juhtivas psüühikahäirega inimestega tegelevas asutuses — Tallinna Vaimse

Tsirkus on peaaegu sama vana kui inimkond. Narridel ja klounidel on ühiskonnas alati olnud väga tähtis roll, kuna ainult neil oli õigus kritiseerida valitsevat korda, läbi huumori tõtt rääkida.

Samuti on meelelahutuslik osa laatadel ja turgudel alati köitnud inimeste meeli: akrobaatilised trikid, graatsiline köieltants, maagiatrikkide müstilisus, tsirkuse lahutamatud tegelased — klounid, ja kõik mis ebatavaline ning imestamanev.

Tervise Keskuses — ja koostööle Tšehhi samaväärsete asutustega on mul olnud võimalus alates 2003. aastast saada kogemusi psüühikahäirega inimestele korraldatud tsirkuselaagritest.

Tsirkuselaagrite juhendajateks on olnud Circus Bombastico Saksamaalt. See on väike rändtsirkus, mida juhib Frederico Bombastico (sotsiaaltöötaja) koos oma elukaaslasega Barbaraga (muusikaõpetaja). Tsirkusesse kuulub ka nende väike poeg Babo ning erinevates projektides löövad kaasa paljud sõbrad, artistid. Circus Bombastico teeb eriliseks koostöö puudega ja erilist abi vajavate inimestega.

Tsirkuselaagrites kogetu ajendas mind selle teemaga süvitsi tegelema. Julgust andis juurde mõttekaaslaste leidmine, nendega oli võimalik professionaalset teadmisi ja oskusi kombineerida (psühholoog, liikumisterapeut, tegevusterapeut). Alates 2007. aasta algusest olen juhendanud psüühikahäirega inimeste tsirkuserühma

ning töötubasid sotsiaalvaldkonna üliõpilastele.

Kogemusi tsirkuseelementide kasutamisest

Peamisteks eesmärkideks teraapias on koostööoskuste ja teistega arvestamise paranemine, ühtsustunde saavutamine ning isiksuslik areng. Seetõttu kasutame palju teistega arvestamist, usaldust, ühtsustunnet toetavaid harjutusi (rütmi pillid, langevari, akrobaatika, tants).

Enam kasutatavateks tehnikateks on žongleerimine erinevate vahenditega — pallid, rõngad, rätikud, kurikad, taldrikud; püramiidide ehitamine; tasakaalu- ja hüppamisharjutused. Tsirkuselaagrites on väga võimsa vahendina kasutusel tuli, tõrvikud, põlevad rõngad ja hüppenööriid, tuleneelamine.

Olulisel kohal on muusika ning keskkond. Hästi valitud muusika loob õige meeleolu, annab rütmi, paneb liikuma, aitab sisse elada tegevusse ning unustada argi-

Circus Bombastico. Foto Ain Klaassen

mured. Turvaline keskkond annab julguse end proovile panna. Seetõttu on oluline kehtestada mõningad koostööd ja vastastikust austust toetavad reeglid ning füüsilise keskkonna piiramine ja kujundamine.

Teraapilises kontekstis omab olulist tähtsust protsess, mille lahutamatuks osaks võib saada ka etendus. Erinevate tehnikate omandamisel ühendatakse vaimsed ja füüsilised oskused,

suureneb teadlikkus iseenda võimetest ja võimalustest. Etenduseks valmistumine aitab kaasa tahte ning tähelepanu suunamisele ja isiklike jõuvarude rakendamisele eesmärgi saavutamiseks. Tsirkuse elementide rakendamine teraapilises kontekstis toetab peenmotoorika, silma-käe koostöö, kehaskeemi, keskendumise, loogilise mõtlemise, õppimisvõime, enesehinnangu, emotsionaalsuse, loovuse, iseseis-

vuse jpt valdkondade arengut.

Teraapilises kontekstis toimib rühma juhendaja ka ise töövahendina, kasutab oma kehalisi oskusi ja treenitust, suhtumist ja teraapilisi teadmisi tervendava ja arendava õhkkonna loomiseks. Teraapiakogemus näitab, et psüühikahäirega inimesed ei tule aktiivset tegutsemist ja eneseväljendust nõudvate tegevustega kergesti kaasa, samas võivad juba sisseelades

kontrolli enda emotsioonide üle kaotada. Seetõttu peab juhendaja olema väga tähelepanelik ning intuiitiivne, oskama seada piire ning neid vajadusel kaotada.

Etendus on hea näide sellest, kuidas juhendaja ühendab endas kõik etendusega kaasnevad rollid. Ta on üheaegselt liikumise seadja, juhendaja, esineja ja pealtvaataja. See tähendab improvisatsioonilist sekkumist, kui miski ei toimi plaanipäraselt või keegi osalejatest näitab üles ebatavalisi tundemärke.

Enda kogemustele toetudes võin öelda, et tsirkuse elementide kasutamist saab edukalt rakendada erinevates olukordades ja erinevate sihtrühmade puhul. Seda võib kohaldada töös nii individuaalselt kui rühmade, perekondade, koolide, asutustega, laste ja täiskasvanutega, tavakodanike ja erivajadusega inimestega.

Spontaanne eneseväljendus ei nõua erioskusi ja eelnevaid kogemusi. See muudab tsirkuse teraapilises kontekstis universaalseks. Kui inimestelt nõuda jõukohast ja mõtestatut, loobuvad nad harva!

Projekti nimetus:

Hobusega tsirkus vaimupuudega noortele

Kestus: 01.04.2009 – 30.09.2009

Teostajad: Merilin Niilop, Ain Klaassen (tegevusterapeut), Monika Salumaa (tegevusterapeut/ratsutamisterapeut)

Sihtgrupp: Kuus MTÜ Kohila Turvakeskuse Katikodus kogukonnas elamise teenust tarvitavat vaimupuudega noort

Projekti lühikirjeldus:

Ratsutamisteraapia ja tsirkuse elementide kasutamine teraapias on Eestis veel vähetuntud ja innovatiivne lähenemine klienditöös. Ratsutamisteraapiat suudavad läbi viia vaid vähesed vastavat kvalifikatsiooni omavad terapeudid, tsirkuse elemente kasutatakse klienditöös vaid Tallinna Vaimse Tervise Keskuses kahe terapeudi poolt, kes seda tehnikat valdavad. Juba pikemat aega on küpsenud mõte need teraapiavormid omavahel ühendada, sest mõlema puhul on tegemist äärmiselt mõjuvõimsa sekkumisega, mille tagajärjel ilmnevad kiired ja dramaatilised muutused kliendi tegevusvõimes. Erinevate tehnikate omandamisel ühendatakse vaimsed ja füüsilised oskused, suureneb teadlikkus iseenda võimetest ja võimalustest. Teraapia aitab kaasa tahte ning tähelepanu suunamisele ja isiklike jõuvarude rakendamisele eesmärgi saavutamiseks. Samas annab kahe teraapiavormi ühendamine topeltkasu lähtuvalt üldisest inimestes kujunenud arvamusest — tsirkus, see tähendab kindlasti ka loomi!

10 teraapiakorda (a' 90 min) viiakse läbi rühmateraapia Kavardi teraapiatallis, kasutades ära teraapiaplatsi ja maastiku võimalusi.

Ain Klaassen ja Monika Salumaa kavatsevad tsirkuse-teraapias ka hobuseid kasutama hakata.

Foto
Toivo Salumaa

Tangu–kartulipuder ehk mulgi puder

SILLE VARBLANE

Väga lihtsalt tehtav söök, mis valmib ise, ilma, et seda peaks vahepeal segama või juures valvama. Lisandiks sobivad praetud lihakuubikud või singi- või vorstikuubikud. Aga ka lihtsalt võisilmast või praetud sibulatest piisab vae-semal ajal lisandiks.

Tegemisõpetus:

Pange odrakruubid kausi vee sisse likku, nii et vesi oleks tunduvalt üle kruupide. Mida kauem ligunevad, seda parem. Kui õhtul on plaan süüa teha, siis võib kruubid vabalt juba hommikul likku panna, aga kui on võimalik neid vaid üks tund leotada, ka siis pole probleemi, lihtsalt keevad natuke kauem.

Lõigake kooritud kartulid väikesteks tükkideks, pange pooled kartulitükid potti, siis leotatud kruubid ilma leotamisveeta peale ja siis ülejäänud kartulitükid. Valage neile peale 1 liiter vett. Kartulid peavad olema vee-ga kaetud. Kui ei ole, siis tuleks vett natuke juurde panna. Lisage potti 1,5 teelusika-

Vaja läheb:

20 keskmist kartulit
1 detsiliiter odrakruupe
1 liiter vett
1,5 teelusikatäit soola

Kartuli ja kruupide koguste suhe pole nii oluline, tegin näidiseks lihtsalt selliste kogustega, aga kruupe pole rohkem vast vaja panna. Põhiline, et vesi kataks potis toidu, aga üsna napilt, mitte rohkelt, sest selle toidu pealt ei kurnata vett ära.

täit või natuke vähem soola.

Kui söök hakkab keema, kuulete seda mulina järgi. Veepinnale tekib hästi palju õhulist vahtu, proovige seda lusikaga või vahukulbiga toidu pealt ära tõstma hakata. Toidu keema hakkamisel keerake kuumus kuue astmega pliidil kolme peale ja peale vahu eraldumist pange kaan potile poolenisti peale. Toitu ärge segage! Kui hääle järgi tundub, et toit ei kee, siis lisage kuumust kuni hakkab keema ja seejärel vähendage uuesti ja pange kaan natuke r o h k e m peale.

3x foto Sille Varblane

Üleval: Kartulid ja kruubid on potti pandud ning ootavad keetmist.

All: Liha on praetud ning pudru sisse segamiseks valmis.

Sille soovitus:

Guljašikuubikute asemel võib osta tüki läbikasvanud sealiha ja lõigata selle väikesteks kuubikuteks. Soovitan väikseid Vaste-Kuuste guljašikuubikuid, sest neid ei pea enam lõikama, nägijad võivad kasutada ka läbikasvanud liha ja selle ise kuubikuteks lõigata.

Kui kasutate kartulisorti, mis sobib pudru jaoks (pudrukartulid), ja ma väga soovitan seda teha, siis on toit juba 45 minutiga keema hakkamisest valmis. Pudruks sobimatutest kartulitest tehes võibki neid keetma jääda ja ikka jääb tampides mõni kartulitükk terveks. Et veenduda toidu valmiduses, proovige, kas kruubid on söömiseks paraja pehmusega.

Valmis pudrul vett ära ei valata, kõik vesi jääb potti! Tampige toit pudrunuuga pudiks ja kloppige vispliiga läbi või vahustatakse kergelt käsimeikseriga. Sausegurit (nuimikserit) ega köögikombaini ärge kasutage, need muudavad kartulipudru klištritaoliseks massiks. Seistes muutub tangukartulipuder tunduvalt paksemaks.

Lihakuubikute praadimine:

Vaste-Kuuste lihatööstusel on müügil 300 grammi pakk väikseid lihakuubikuid „Guljaš sealihast” nime alla. Need on nii väikesed, et sobivad väga hästi praetud lihakuubikute tegemiseks ilma, et peaks enam väiksemaks lõikama. Liha on sellel tootel ilus taine, vähemalt enamasti.

Müüakse neid guljašikuubikuid kindlasti A ja O poodides, teisi müügikohti ei oska ma nimetada, aga ilmselt on neid enamuses poodides, kuigi Säästumarketis kindlasti mitte.

Karbitäis kaalub 290 g, maksab 21–24 krooni, olenevalt poest. Müüakse toorelt, aga koos karbiga võib liha sügavkülma panna ja sulatada siis, kui on soov kasutada.

Ettevaatust! Karbis lihakuubikute alla on vedeliku imavast materjalist mitesöödav karbi põhjast veidi väiksem õhuke alus — see ei tohi pannile sattuda! Kuna alus on lihavedelikust läbi imbunud, siis, eriti suvel, soovitan selle võimalikult kiiresti õue prügikonteinerisse viia, et toa prügikastis parasiidid elutsema ei hakkaks.

Pange terve karp lihakuubikuid pannile, millele on valatud natuke õli ja eelnevalt umbes pool minutit kuni minut kõige suurema kuumuse peal soojeneda lastud. Praadige lihakuubikuid kuus minutit maksimumkuumuse peal, siis keerake kuue kuumusastmega pliidil neljanda kuumuse peale, raputage peale pool teelusikatäit soola ja praadige veel viis minutit.

Proovige, kui kuubikud on seest pehmed, siis on valmis. Pealt peaksid nad olema pruunid ja krõbedad, täpselt nagu selle söögi jaoks vaja.

Enam-vähem kogu praadimise aja võib lihakuubikuid pannil segada.

Koos lihakuubikutega võib praadida ka sibulatükikesi. Need lisage siis, kui kuumuse kuue pealt nelja peale keerate.

Päästa igatsus valla

JUHAN NURME

Ivar Merila, "Kahekesi" (pastell)

Päästa igatsus valla,
lase unistused lendama
kõrgele taeva alla,
kuni mõttevägi neid kannab,
misjärel, heitunud,
nad pagevad peitu,
hinge tumedasse sügavikku,
et — kui aeg taas küps —
valgusesse söösta
igatsuse valu kustutama.

Reprod voldikust

Keldristuudio kunstnike tööd Sinugas

Sel aastal kaunistavad ajakirja Sinuga kaasi Viljandi vaimupuudega noorte kunstiringi MTÜ Viljandi Keldristuudio kunstnike tööd.

Kunstistuudio alustas tegevust 1996. aasta märtsis, seega juba 13 aastat tagasi. Alustajaid oli neli: Berit Peedu, Marika Ploom, Katrin Voll ja Urmas Õunap. Hiljem liitusid teised: Toivo Tuudelepp, Riina Mahlapuu, Tiit Jalakas, Maia Kurm ja Ivar Merila.

Stuudio liikmed on aastate jooksul kunstnik Malle Saarelaiu juhendamisel tõsist tööd teinud. Osa on võetud nii rahvusvahelistest — Soomes, Rootsis, Albaanias, Lätis, Venemaal — kui kodumaisetest näitustest (Paides, Tartus, Põltsamaal, Türil.) Kunstnike kodulinnas Viljandis on igal aastal üleval olnud kaks nende näitust.

Lisaks näitustele on osaletud festivalidel ja suvistes maalilaagrites.

Möödunud aastal valmis ringi liikmete töödest kaartide komplekt, mis aitab aastate jooksul tehtut meenutada.

Käesoleva Sinuga numbri tagakaanel olev Riina Mahlapuu maal „Meri ja mets” (ülemine) võitis möödunud aastal Albaanias toimunud konkursil kolmanda koha.

